

אין תענית ציבור בבבל

תענית יא:

אמר רבי ירמיה בר אבא אין תענית ציבור בכבבל אלא תשעה באב בלבד

פסחים נד:

אמר שמואל אין תענית ציבור בכבבל אלא תשעה באב בלבד

רש"י

אין תענית ציבור בבבל – הואיל ואין צריכין לגשמים אם גוזרין על דבר אחר אין חומר תענית ציבור נוהג בו לאכול מבעוד יום וליאסר במלאכה ושאר חומרי האמורים שם.

רמב"ם תעניות ג:יא

(יא) כל תענית שגוזרין הציבור בחוצה לארץ, אוכלין בה בלילה, ודינה כדין שאר התעניות, שאין גוזרין על הציבור תענית כעין צום כיפור אלא בארץ ישראל בלבד, ובגלל המטר, ובאותן עשר תעניות שהן שלש אמצעיות ושבע אחרונות:

רמב"ן תענית יא:

עכשו אני חוזר לפרש קצת דברים שצריכין לי ביאור, מה שאמרו לעיל: אין ת"צ בבבל אלא תשעה באב בלבד – וראיתי בפ"י רש"י ז"ל מפני שאין צריכין למטר כל כך אין גוזרין עליהם תענית בחומר זה, והנה לפי"ז הזה בשאר ארצות שבח"ל שהן צריכין למטר כא"י יש ת"צ, ועוד קשה דא"כ דוקא לגשמים אבל לשאר צרות שמתריעין עליהם למה לא יהיו נוהגין תענית בחומרות הללו, ואטו תשעה באב תענית גשמים הוא, וא"ת שאין סדר זה אלא לגשמים, אבל לשאר צרות אין גוזרין ת"צ בחומרות אלו, זו שיבוש יותר מן הראשונה, דהא קתני להו באידך פרקין לשאר צרות לחומרא, כדתנן סדר תעניות האלו האמור ברביעה ראשונה אבל צמחין ששנו מתריעין עליהן מיד, וכולה מתני' דש"מ [בהדיא] כחומרא, באחרונות מה אלו יתרות שבאלו מתריעין, (אותה) [הא] בשאר צרות [מתריעין] מיד, כדקתני ואזיל בסדרא דמתניתין, וברייתא קתני הכא שאר מיני פורענות לחומרא, ור' יהודה נשיאה בשאר צרות גזר תלת עשרה (ד)תעניתא, והיינו כסדרן דמתני', מדקאמר שלש עשרה, וברייתא נמי דקתני כשאמרו שלש וכשאמרו שבע לא אמרו אלא לגשמים אבל לשאר מיני פורעניות מתענין והולכין עד שיענו, ליתני נמי לקולא דשאר צרות, כשאמרו אסורין במלאכה כו' וכשאמרו אוכלין ושותין מבעוד יום לא אמרו אלא לגשמים אבל לשאר מיני פורעניות מותרין. ומצאתי בירוש' א"ר יוחנן כל תענית שב"ד גוזרין להפסיק [אין] עוברות ומניקות מתענות [בהם] א"ר שמואל בר רב יצחק נראין דברים כשגזרו כבר שלא להפסיק, אבל אם גזרו (כבר) מיד להפסיק עוברות ומניקות מתענות בהן, ותני כן עוברות ומניקות מתענות כדרך בתשעה באב ובת"צ ובג' תעניות הראשונות ובג' השניות, אבל בשבע האחרונות אינן מתענות, אעפ"כ אין מנהגין בתפנוקין אלא אוכלות ושותות כדי קיום הוולד, לא כשגזרו כבר שלא להפסיק, אתא רבי בר זבדא ר' יצחק בר שילה בשם רבי יוחנן ואפי"ז גזרו מיד להפסיק אין עוברות ומניקות מתענות בהן. הנה זו הסוגיא כולה בפשיטות היא אומרת שב"ד גוזרין לפעמים במקצת התענית להפסיק בראשונות מבעוד יום, ובגשמים ודאי לא עבדי אלא כדתנן בסדר תעניות, אלא בשאר צרות משכחת לה דכל היכא דתנן מתריעין מיד מפסיקין בהן ונוהגין בחומר [שבע] (שב)אחרונות של גשמים. והראב"ד ז"ל כתב דהא דאמר שמואל אין ת"צ בבבל אלא תשעה באב בלבד יש מפרשים משום דבבבל טיבעני נינהו, ולאו מילתא היא אטו תשעה באב משום גשמים הוא על צרה אחרת היא, והלא על כל צרה אחרת מתענין, וא"כ מ"ש בבל מא"י, אלא אין שום ת"צ בבבל שיאסרו במלאכה מפני שהם עניים, ולא ברחיצה וסיכה מפני שאין האויר בריא, וכן נעילת הסנדל, כל אלו דברי הרב ז"ל.

והנה לפי דבריו נמי אין הענין נוהג אלא בבבל שיש להם העוני הזה והחולשה הזאת, ועוד בתשמיש המטה לדבריו אסורין הם, **ושמא יש לדחוק בדבריו ולומר שלא רצו להטריח על הצבור בשאר ארצות לפי שיש מקומות שהם עניים וחלושים**, ומקומות שיש בהם צנה יתירה וצריכין לנעילת מנעל וסנדל, וכיון שבטלו קצת הדברים מהם בטל דין ת"צ, והשוו כל המקומות בכך חוץ מא"י, ומי"מ דברים חלושים הם ואין בהם טעם וריח.

אלא הטעם הנכון מפני ששנינו ב"ד גוזרין על הצבור, ואין בח"ל ב"ד שהדיוטות הם, ואין כח בגזרתם להשוות תענית שלהם לתענית של תורה שהוא יה"כ ותשעה באב שהוא גזרת נביאים. וראיתי בירושלמי כתיב יצא חתן מחדרו זה נשיא, וכלה מחופתה זה אב ב"ד, ר' חלבו אמר לר' יודן נשיא פוק עמן בצערן עביד, א"ר יוסי הדא אמרה אילין תענין דאנן עבדין לית אינון תענין, למה דלית נשיא עמן, **וגם זה מן הטעם המבטל דין ת"צ בבבל וכל ח"ל, לפי שאין שם נשיא ולא אב ב"ד שמתענין עמהם ולובשים חלוקן של ישראל, והן שגוזרין התענית על הצבור והצבור מקבלים עליהם דעתם וגזרותיהם, וכדאמרינן נמי לקמן דבי נשיאה גזר תעניתא ולא אודעי לר' יוחנן ולר"ש בן לקיש, לצפרא אודיענהו, א"ל ר"ל לר' יוחנן הא לא קבלינן, א"ל אנן בתרייהו גרירנן. הילכך כיון דקבלה נמי לא צריכה הו"ל ת"צ, אבל בח"ל שאין נגררין אחר נשיא וכל א' וא' צריך קבלה בפ"ע כתענית יחיד הוא, וזהו טעם נכון וברור.** ומה שאמרו אין ת"צ בבבל, **כלומר אין תענית [צבור] בח"ל, שכן חכמים מזכירין בתלמוד ח"ל בשם בבל, כמ"ש אין דנין דיני קנסות בבבל, [שהוא] מפני שאין סמיכה אלא בארץ, והוא הלשון והטעם לת"צ כמו שפי' כנ"ל. ומן הטעם הזה נלמוד שלא אמרו בקולא זו אלא שלא יאסרו במלאכה [וענויין] (ובעניינן) הללו, אבל לענין תפלות מתפללין כ"ד [ברכות] בח"ל ומתריעין, ויש להם נעילה כמ"ש למעלה, דלענין אפוש רחמי לא גרעי.**

ומצאתי להר"מ במז"ל שהוא סבור שאין מפסיקין בתענית ואין נוהגין בחומרות אילו אלא על הגשמים, אבל מודה שמתפללין בהם כ"ד ומתריעין ומתפללין [נעילה] בכל מקום, ואין זה נכון.

מאירי תענית יא:

וזה שאין תענית צבור בבבל אלא ט' באב פי' גדולי הרבנים הטעם מפני שהוא טבעי ואין צריכין למטר וי"מ לדעת זה ששאר ארצות שבגולה שצריכות למטר נוהגים בתענית צבור אלא שאפשר שרבותינו לא הקפידו על הגולה וגרורה כלה אחר דין בבל שהיתה ראש לכל האומות בכל אותו זמן ולכל הגולה ומי"מ קשה לפרש שא"כ שאר צרות מיהא למה אין תענית צבור בבבל אלא שגדולי המחברים כתבו שאף בארץ ישראל אין תענית צבור אלא לגשמים ונראה שהוציאוה מזה שאלו היה תענית צבור לשאר צרות אף בבבל היה מקום לתענית צבור אלא שאינו אלא לגשמים ומתוך כך אין לו מקום בבבל הא לשאר צרות אף בארץ ישראל לא ונראה הטעם מפני שהגשמים הם חיי העולם הזה דרך כלל ושאר צרות אינן אלא בפרט ואע"פ שאמרו בימי ר' יהודה נשיאה הוה צערא גזר תליסר תעניתא משמע שכסדר משנתנו היו ושלש שניות וז' אחרונות לדין תענית צבור אינו כן אלא תליסר גזר דין תענית צבור לא גזר ואע"פ שמצינו לשאר צרות חומר יותר משל גשמים והוא שבגשמים אין גוזרים אלא י"ג ובשאר צרות עד שיענו התם שכבר יצא זמנה של רביעה ושאר צרות אין לומר כן וכן מה שמצינו בהן חומר במה שאמרו סדר תעניות האלו האמור ברביעה ראשונה הא צמחים ששנו מתריעים עליהם מיד ואע"פ ששנו צמחים ממין מטר הוא אף לדין תענית צבור מ"מ שאר צרות הזכרו שם לחומרא יתירא מן הגשמים אף באלו מפני שהגשמים אין שעתן עוברת כל כך ומנהיגים את הענין כסדר מדרגה אחר מדרגה אבל שאר צרות שהיזק שלהם תכוף מחמירין בהן מיד להתריע ולשאר דברים אלא שלקצת חכמי הדורות ראיתי שהקשו בה ממה שאמרו בתלמוד המערב בפרק זה כל תענית שבית דין גוזרים להפסיק ר"ל להפסיק אכילה מבעוד יום אין עוברות ומניקות מתענות בו א"ר שמואל נראים הדברים בשגזרו כבר שלא להפסיק ר"ל על אותו דבר בעצמו הא אם גזרו מיד להפסיק מתענות בו ודאי בגשמים אין גוזרים להפסיק עד שגזרו שלא להפסיק ואלמא בשאר צרות היא שנויה והרי שב"ד גוזרים תענית צבור אף לשאר צרות וכן סיימו שם ותני כן עוברות ומניקות מתענות בט' באב וביום הכפרים ובתענית צבור ובג' שניות אבל בז' אחרונות אין מתענות אלמא יש תענית צבור בזולת תעניות של מטר ומי"מ נראה לי לפרשו על צמחים ששנו שמתריעים מיד ושהוא ממין תענית של מטר לדין תענית צבור כמו שבארנו במשנה א' של פרק ג' ומתוך כך אפשר לישב פי' גדולי הרבנים במה שאין תענית צבור בבבל אלא ט' באב ומי"מ גדולי המפרשים כתבו הטעם מפני שלא רצו להטריחם באיסור מלאכה מפני שהיו עניים ולא ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל מתוך שהיה אומר מעופש והחליים מצויים בהם הא לתשמיש המטה מיהא אסורים

ומכיון שבטל בהם בטל בכל הגולה מפני שרוב מקומות שבה דומים לה ושכלם נגררים אחריה ולדעתם בארץ ישראל מיהא מתענים תענית צבור אף לשאר צרות וי"מ הטעם מפני שעקר תענית צבור הוא לגזרת ב"ד וכדקאמר ב"ד גוזרים ודאי פירושו מומחין וסמוכים ואין כיוצא באלו בחוצה לארץ הא בארץ ישראל אף לשאר צרות כן והוא שאמרו בתלמוד המערב יצא חתן מחדרו זה נשיא וכלה מחפתה זה אב ב"ד א"ר יוסי הדא אמרה אלן תענייתא דאנן עבדין לית אינון תענייתא למה דלית נשיא גבן כלומר לית אינון תענייתא שיהא עליהם חומר תענית צבור ומ"מ נראה שכל שהצבור נמליים בכך גזירתם קיימת בכל דבר שהרי בקבלו עליהם תענית צבור בפרט אמרו שאף יחיד יכול לקבלו כמו שנבאר אלא שאין שום מנהיג יכול לגזור ומ"מ לענין כ"ד ברכות והתרעה ונעילה ושופרות כתבו הגאונים שרשאים בכל מקום ובכל מיני צרות כמו שיתבאר בפרק ב':

מרומי שדה תענית יא, ב

אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד. הנה רש"י ז"ל במס' פסחים נ"ד והתוס' כאן פירשו, משום דבבבל אין צריכים לגשמים. והקשו הא איכא שארי צרות שמתריעין. ופי' הרמב"ן משום דאין מתענין תענית צבור אלא ע"י נשיא כדאי' בירושלמי, ובבבל אין נשיא. והקשינו ע"ז דא"כ באר"י בזה"ז ג"כ אין נשיא. אלא ע"כ דבגשמים דתע"צ עפ"י המשנה א"צ לנשיא. ורק בשארי צרות שעפ"י דין אין בהם חומר תע"צ, משו"ה בעינן נשיא, ובבבל אין נשיא. ויותר מזה ביארנו בהע"ש סי' קנ"ח:

שערי תשובה אורח חיים תקע"ה:א'

(א) סדר תענית כו' ועיין בהלק"ט סי' צ' שיש לנהוג סדר תענית בזה"ז ועיין בר"י שהביא שכן שמע מזקני ירושלים וזקני חברון שעשו פעם א' מעשה כזה וע"ש שכתב לחלק דבא"י דשכיח (וע"ש דגם בא"י לא שכיח עצירת גשמים כי האי שיצטרכו לכל הסדר והזקנים עדים ליתנהו בזכיר' כ"א פעם א' רבות בשנים אחת לששים או לשבעים שנה וא"כ גם בא"י לא שכיח ע"ש) שליחותיהו דקמאי קא עבדי' משא"כ בח"ל דלאו סדנא דארעא חד ויש מדינות וגלילות שאין שם עצירת גשמים לא רצו לחלק בח"ל עצמו בין מקום למקום והשוו מידותיהם דאין תענית צבור בח"ל ע"ש. וכ"כ בשו"ת נ"ב ח"א סי' ל"א שאין נוהגין במדינות אלו לעשות בעצירת גשמים י"ג תענית כסדר המשנה רק גוזרים תענית א' או ב' ומרצים בתפילות ותחנונים ע"ש:

משנה ברורה אורח חיים תקע"ה:י'

(כה) בחו"ל – שאין להם נשיא שיגזור עליהם. ודע דאחרונים מסתפקין אפילו בא"י אם נוהג היום הסדר תענית מחמת זה הטעם ואפשר משום דשליחותיהו דקמאי קעבדינן שם ועיין בברכי יוסף שהאריך בזה וקצת מדבריו מובא בשע"ת ריש הסימן עי"ש:

ברכי יוסף אורח חיים סימן תקעה ס"ק ה [חיד"א מאה 18]

ה. דין ג. ובאלו מפסיקין לאכול מבע"י וכו'. שמענו מזקני עה"ק ירושלים וחברון תובב"א, דאירע בימיהם עצירת גשמים, ונהגו בו בפרק ג' אמצעות ועשרה אחרונות, ככל סדר שכתבו הטור ומרן. ולבי מהסס, דהא מפורש בב"י משם הרמב"ן (תענית יא ב) והר"ן (שם ה א) דדוקא בארץ ישראל שיש סמוכים, וכתב דזה דעת הרמב"ם והטור. איכא השתא דליכא סמוכים מאן ספין לגזור מבעוד יום. והרב הלק"ט ח"א סי' י' נשאל על זה, אם יש לנהוג סדר תעניות בזמן הזה. והשיב דשליחותיהו דקמאי עבדינן. והדבר קשה דהרי מפורש בריש חו"מ דלא אמרינן שליחותיהו, אלא במידי דשכיח ואית ביה חסרון כ"ס, ואי קרינן להא שכיח וחסרון כ"ס משום מזוני, גם בח"ל הו"ל לגזור תעניות אלו, דבמידי דשכיח ואית ביה חסרון כ"ס לא פלוג בין ארץ ישראל לח"ל. והרי אשכחן בש"ס כמה זימני גזור תעניתא בח"ל בימי האמוראים על גשמים, ואמאי אמרו אין תענית צבור בבבל, וכמ"ש מרן לקמן דין יו"ד. אלא משמע דזה לא נכנס בסוג חסרון כ"ס, דגם בתענית פשוט בלי הפסקה מן השמים ירחמו, ואינו ברור שלא יתענו כי אם בהפסקה, ואדרבה מעשים בכל יום ישמע אל ויענם בתענית פשוט, ולזה אף דשכיח, אין תענית ציבור בח"ל. ומאחר שכן, הוא הדין בארץ ישראל, דלענין זה שקול ארץ ישראל וח"ל האידנא דליכא סמוכים. וכי תימא א"כ אמאי הביאוהו הטור וש"ע. זאת אשיב, דאפשר להיות סמוכים בזמנינו, כמו שהורו מהר"י בי רב ובית דינו, כידוע.

ומרן בב"י בח"מ סימן רצ"ה מסכים הולך לזה, ובשיטת רבו אמרה, שהקשה כמ"ש הרא"ש באותה שאמרו ריש פרק המפקיד דנ"מ האידינא אי אזמניה לדינא בארץ ישראל, דהשתא ליכא סמוכים. ותירץ דהשתא נמי אפשר להמצא סמוכים וכו', עש"ב. והגם שכתב הרב כנה"ג בח"מ סי' א' דהטור ס"ל כמהרל"ח ודלא כמהר"י בי רב, הרואה יראה שאין הכרע מדברי הטור.

אי נמי אפשר שהביאווה הטור ומרן אגב הברכות שנוהגות בח"ל נמי, ומשום הכי הביאו כל הסדר אגב הברכות. והכי רגילי רבנן לשנויי בכיוצא בזה, כידוע. וזה ימים ושנים בהתווכחי בזה עם רבני עה"ק, נענה רב אחד זלה"ה ואמר דנהיגי השתא בארץ ישראל ולא בח"ל, דבח"ל לא שכיח עצירת גשמים הרבה, ובארץ ישראל שכיח טובא. ואני ענית' דמהירושלמי והבבלי מוכח דגם בחו"ל שכיח. ותו דגם בארץ ישראל לא שכיח עצירת גשמים כי האי, שיצטרכו לכל הסדר, והזקנים עדים ליתנהו בזכירה, כי אם פעם אחת זה רבות בשנים, אחת לששים או לשבעים שנה, וא"כ גם בארץ ישראל לא שכיח.

ובא רעהו רב אחר זלה"ה הוא אמר דהעיקר משום נשיא, דרב חיליה לגזור על הציבור ולא תליא מילתא בסמוכין. ודייק לה מלשון הה"מ (פ"ג ה"י) והריטב"א בחידושיו (יב ב), דנקטי נשיא. וא"כ יקשה, למה הביאווה הפוסקים. אלא מוכרח דבהא שליחותיה דנשיא עבדינא. ומאי דתנן ב"ד גוזרין, היינו דנהי דשליחות נשיא עבדינן, אבל מאחר דאין זמן התעניות קבוע לכך נתנו רשות לסתם ב"ד שבארץ ישראל לגזור בעצירת גשמים. והיינו טעמא דהרמב"ם דכתב דאין גוזרין אלא בארץ ישראל ובעשרה תעניות, ותו לא. ואי סלקא דעתך דהרמב"ם איירי בזמן נשיא, אמאי כתב דהני דוקא, והלא הנשיא יש לו רשות לגזור. וגם הה"מ דכתב דטעמא לפי שהם מפורשים, אי סבר דהרמב"ם איירי כשיש נשיא, מאי איריא אלו המפורשים, והלא הנשיא הכל תלוי בידו. **אלא ודאי דהרמב"ם איירי השתא דליכא נשיא, ודוקא בארץ ישראל שליחותיה עבדינן.** אלו דבריו זלה"ה. והשבתי לו דגם סמוכים לדעת הרמב"ם יועילו לזה, והראיה דהר"ן ותלמיד הרשב"א בחידושיו כ"ד נקטו סמוכים. ואף שהזכירו נשיא, אין ראיה, דאין הכי נמי דבדאיכא נשיא הרשות בידי לגזור, אבל גם ב"ד סמוכים תקיף חיליהו אף בלא נשיא לגזור. ואין ראיה מהטור וש"ע ככל אשר דברנו. ותו דהרי הרמב"ן והטור ס"ל דגם בשאר צרות נהיגי חומרות אלו, שהרי הטור בסוף סימן זה לא כתב כל לשון הרמב"ם, אלא שאין נוהגים בחו"ל אלא בארץ ישראל, ותו לא. וגם בדין צמחים ששינו כתב שנוהגין חומרות השבעה, וא"כ מוכרח דלדידהו בכל תלוי בסמוכים, דאי לא הא דתנן בית דין גוזרים, מאי בית דין, לימא נשיא. וליכא למימר כמ"ש הרב הנז' בעד הרמב"ם, דהרי הרמב"ן ס"ל דבכל הצרות נוהגין חומרות אלו, ונראה שכן דעת הטור. אלא מוכח דס"ל דסמוכין מהני. ואם נפשך לומר דמ"ש הרמב"ם דבשאר צרות גוזרין, היינו כשיש נשיא, קשה על הה"מ דשויינהו להרמב"ם והרמב"ן חולקים, הלא גם הרמב"ם מודה כשיש נשיא, והרמב"ן מודה דדוקא בהא עבדינן שליחותיהו, דהני הזכרו במשנה. ותו דאי עבוד הא דאחר כך יהיה כח בישראל לגזור משום שליחות הנשיא, מסתמא היה בדור אחרון בימי הלל הנשיא אשר ראה והתקין העיבור לדעת הרבה מן הראשונים, כמ"ש לעיל סי' קכ"ד, ולפניו לא היה כן, אלא הכל היה מסור ביד הנשיא, וא"כ המשנה דנשנית מקמי הכי טובא לא הול"ל בית דין גוזרין, אלא נשיא גוזר. אלא ודאי בסמוכין תליא. והרמב"ם שכתב בעשר תעניות דוקא, היינו דסבר דגם הנשיא אין ראוי שיגזור כי אם בזה, דלא חזינן בש"ס דגזור הכי בשאר צרות. ועוד יש לדקדק בשיטת הרב הנז', ולא ע"ט האספ. באופן דבכל האמור לא צילא דעתין בנותן טעם לגזור כסדר הזה בארץ ישראל.

ברם כבר כתבנו דזקני שער העידו שנעשו כסדר הזה. וגם הרב הלק"ט פשיטא ליה. גם ראיתי בתשובות גדול בדורו מהר"ם נ' חביב כ"י סי' ו' שכתב ז"ל, שאלה. אם יש לנהוג בארץ ישראל בזה"ז סדר תעניות ככתוב במשנתינו. תשובה. כיון שהרי"ף והטור והרמב"ם כתבו סדר תעניות השנוי במשנתנו משמע דאין שום חילוק לפלוגי בין אותם הימים לזמן הזה, אלא אם יש לחקור הוא אם נאמר דה"ד כשהשנים כתקנן וכו', עש"ב. וק"ק על הרב דפשיטא ליה טובא דליכא לפלוגי בין הימים ההם לזמן הזה, ולא עמד בהא דתליא בסמוכים, ככל אשר דברנו. ומההיא דאמרין בתעניות דף כ"ד ע"ב רבא גזר תעניתא ולא אתא מטרא א"ל ביתו בתעניתו, אין ראיה, דכל בית דין אף בח"ל שאינם סמוכים, יכולים לגזור יותר מתענית פשוט, די"ל דהא דאמר ביתו וכו' לא מתורת גזירת בית דין אמרה, רק אמר להו ונתרצו, והיא עצה טובה, ולהכי לא קאמר גזר עלייהו למיבת בתעניתא.

ולישב מעט חקירתנו אפשר דאף דתליא בסמוכים, הא שכיח והוא דבר שיש בו חסרון כיוס, דזוזי לעללתא לא שכיחא, בשגם הוא בצ"ר בצורת ויוקר השערים, ואמטול הכין שליחותיהו עבדינן. והגם דמילתא כדנא ארץ ישראל וח"ל כי הדדי, מכל מקום בח"ל לא סדנא דארעא חד היא, דזימנין דמשכח עצירת גשמים באיזו מדינה, ובגליל ההוא על גליליה קצף. ויש כמה מדינות וגלילות דאין שם עצירת גשמים כלל, אלא מיעוטא דמיעוטא, וכיון דלא שוו בשעוריהן כל מקומות שבח"ל, אף דבבבל שכיח עצירת גשמים, לא ראו לחלק בין מקום למקום,

כיון דגליל זה שכיח ובאחריני לא שכיח, והשוו את מדותיהם דאין תענית צבור בח"ל, משום דידיעי רבנן כמה מקומות בח"ל דלא שכיח בהו עזירת גשמים, ולא ראו לומר דסדר זה אינו נוהג כי אם אל המקום דשכיח עזירת גשמים, שלא רצו לחלק בין ח"ל עצמו ממקום למקום, ולא מסיימא מילתא. אך בארץ ישראל דשכיח תדיר עזירת גשמים, וכך היו נוהגים תדיר, ויש חילוק בין ארץ ישראל לח"ל בכמה מילי, אוקמוה לארץ ישראל כי אורחא ועבדינן שליחותייהו, דשכיח ואת ביה חסרון כ"ס, כמדובר.

משנה ברורה אורח חיים תקע"ו:א'

ותמה המ"א למה אין אנו נוהגין לתקוע בעת צרה ואפילו אם נאמר דאין ת"צ בבבל הלא מדאורייתא מצוה לתקוע בלא תענית וכנ"ל ונשאר בצ"ע ויש מאחרונים שתירצו דמדאורייתא מצוה זו נוהג רק בא"י וכדכתיב וכי תבואו מלחמה בארצכם וגו' ויש שכתבו דאפשר דאף בא"י דוקא כשהיה תחת רשותינו ואפשר עוד דדוקא כשהגזרה הוא על רוב ישראל אז מ"ע לתקוע אבל בלא"ה לא [פמ"ג]:

תלמיד חכם בתענית

משנה ברורה אורח חיים תקע"א:ב'

(ד) אינו רשאי וכו' – היינו אפילו אם יכול לסבול התענית שאינו מזיקו ומ"מ מתמעט לימודו ע"ז. וכ"ז בשאין לו עונות ידועים אבל ביש לו עונות ידועים שצריך להתענות עליהם גם ת"ח צריך להתענות ואפילו היכי שקשה לו התענית ומ"מ א"צ לסגף עצמו כ"כ בתענית וילמוד יותר ממה שהיה רגיל וכעין זה איתא בתנחומא אם חטא אדם ונתחייב מיתה לשמים מה יעשה ויחיה אם למוד לשנות פרק אחד ישנה שני פרקים ואם דף אחד ישנה שני דפין [וכ"ז הוא לאחר ששב מדרכו הרעה דאל"ה הרי הוא כטובל ושרץ בידן] ועיין מש"כ בזה בביאור הלכה:

ביאור הלכה אורח חיים תקע"א:ב'

(ב) ת"ח וכו' – עיין במ"ב וראיתי להעתיק פה מה שכתב השל"ה בשם ספר חרידים וז"ל שמצא בתוך ספרי המקובל האלקי חסידא קדישא הרב ר"י לוריא אשכנזי ז"ל בספר אחד כתיבת יד כל מה שתמצא בסיגופים כו' לא נזכרו אלא למי שאין עמלו בתורה אבל מי שתורתו אומנתו ויודע דעת ויראת ה' לא יחלש ולא יתבטל מלימודו אך יום אחד מן השבוע יתרחק מבני אדם ויתבודד בינו לבין קונו ויתקשר מחשבתו בו כאלו כבר עומד לפניו ביום הדין וידבר לאל ית' כאשר ידבר העבד אל רבו וכן אל אביו. והעתיקו זה האחרונים. וכעין זה כתב הח"א וז"ל דאפילו על עבירות ידועים המבואר ברוקח שצריך להתענות לכפרה כמה ימים אם ת"ח הוא ותורתו אומנתו אפילו בזה"ל לא יסגף עצמו כ"כ רק שישוב לפני ה' בלב שלם ויבכה מקירות הלב וילמוד יותר מאשר היה רגיל כי התורה היא מקוה טהרה ונמשל לאש וכל אשר יבא באש, באש יבא וטהר. וימעט מכל התענוגים ויאכל רק כדי קיום גופו שלא יחלש כדי שיהיה לו כח לעבודת השם ולא ילך לשום סעודה וכ"ש לסעודת מריעות וישמור שבת בכל פרטיה ודקדוקיה ואם אפשר יתענה עכ"פ בכל שבוע יום אחד או עכ"פ כל יום בה"ב עד חצות. והעיקר הבכיה והוידוי וגדרים שלא יעשה זאת לעולם וד' יראה ללבב עכ"ל: